

Kap. 12 DET MODERNA JORDBRUKET

Av Bertil Andersson, Åke Johansson, Gunnar Ljungström och Jörgen Pettersson

Maskiner på femtio- och sextiotalen

Traktorerna fick hytter, som var gjorda av plattjärn. De var inklädda med väv och hade rutor. Men hytterna var öppna baktill. Dieselmotorer blev vanligast på traktorerna. Motorernas storlek ökade från 20 hk till 55 hk. De flesta hade hydraulik. Även plogarna blev hydraulburna och de hade två eller tre skär.

I början av sextioalet skaffade sig Bengt Andersson i Trulsagården den första frontlastaren i Skeby. Han skaffade också den första självgående skördetröskan i socknen. Bredden var 8,5 fot. Skördetröskningen breddade ut sig allt mer i bygden och alla självbindare försvann ur bruk. Sårmaskinerna blev hydraulburna och hade en ungefärlig bredd på 2,5 m. Harvarna kopplades till hydraulen och hade en bredd som steg från 3,5 m till 4,5 m

Maskinerna på sjuttioalet

Traktorerna fick hytter, som var ljudisolerade och försedda med värme. Däcken fick större dimensioner. Dubbelmontage av däck infördes för att ge bättre bärighet och dragförmåga. Gunnar Ljungström i Bäckgården köpte den första traktor med dubbelmonterade däck. Radio sattes in i traktorhytterna. Traktorernas effekt ökade från 50 hk till 100 hk.

Tröskornas bredd ökade från 8 fot till 12 fot. 1974 var det mycket varmt vid skörden och då var det flera bönder som ordnade med tak över förarplatsen. Bengt Andersson köpte 1979 den första skördetröskan med hytt. Harvarnas bredd steg från 4,5 m till 6 m. Plogarna blev delburna och ökade till 5 skär. Flertalet sårmaskiner var hydraulburna och en vanlig bredd var 4 m.

Maskinerna på åttiotalet (t.o.m. 1984)

Traktorerna fick luftkonditionering i hytterna och de fick fyrhjulsdraft. Först med detta var Bengt Andersson. Effekten steg från 50 hk till 200 hk. Sårmaskinerna blev bogserade och större. Arbetsbredden ökade till 6 m. Harvarna blev bogserade och arbetsbredden växte från 4,5 m till 8 m. De största plogarna hade 6 skär. Den första växelplögen i socknen kom till användning hos Petterssons i Storegården. Skördetröskorna hade hytt med luftkonditionering. Den största bredden på en tröska var 18 fot.

Tore Pettersson stränglägger hö med fingerhjulräfsa 1985 på Storegårdens mark i Mossen. Traktorn är en Ferguson-modell från 60-talet.

Höpressning i Östgården 1985. Ulla-Britt Johansson kör traktorn. I lasset sitter maken Åke med döttrarna Anneli (till vänster), Marie och Åsa.

Den moderna höskörden

Vallen består av klöver, timotej och rajgräs. Den gödslas på våren med c:a 100 kg kväve/ha. I Skeby har vi tillgång till konstbevattning. Vallen brukar vattnas några gånger innan skörd. Omkring den 10 juni börjar höskörden. Man skär av vallväxterna med en slätterkross. Den skär av stråna och knäcker dem på flera ställen, vilket gör att vattnet avdunstar fortare. Därefter vänder man höet, vilket sker två gånger per dag, när det är varmt och soligt väder. Sedan kan man pressa höet, när det har torkat 2-3 dagar. Innan man pressar, så kör man ihop höet i strängar. Pressen för ihop höet i balar, som ramlar ned i en balvagn.

Man kör in balarna på höskullen och lägger ut dem och blåser luft igenom. Då blir höet helt torrt. Metoden kallas för skulltorkning. Det är bra att vara tidigt ute med höskörden, för då blir det bättre kvalitet på höet. Dessutom är det vanligt med torra före midsommar och regn efter midsommar.

Efter den första skörden så gödslar man med 50 kg kväve/ha och vattnar om det behövs. Andra skörden kan man ta till ensilage eller låta korna få beta av vallen. Om det blir ensilage, så hackar man av gräset och lägger det i en tornsilo. Man kan också lägga det skördade i en hög på marken hemma vid gården. Då packar man ihop gräset med traktor och täcker över med plast.

Första skörden brukar vara ungefär 6000 kg/ha och den andra skörden ungefär hälften så stor.

Besprutning

På femtioalet förekom bara bekämpning mot skadeorganismer i enstaka fall. På 60- och 70-talen blev det vanligt med besprutning både mot ogräs, svampsjukdomar och skadeinsekter.

På 80-talet började man med programmerad besprutning. Det innebär att man sprutar efter en förutbestämd plan.

Gödsling

För att få en genomsnittlig skörd av 6000 kg vete/ha får man gödsla enligt följande:

- 100 kg kväve vilket kostar 7:50 kr/kilo
- 20 kg fosfor vilket kostar 13:00 kr/kilo
- 40 kg kalium vilket kostar 3:75 kr/kilo

*Gunnar Ljungström med
sönerna Anders och Anton
i Bäckgårdens suggstall
1985.*

Antal aktiva bönder

1965	21 stycken
1975	16 stycken varav 4 "månskensbönder"
1985	15 stycken varav 1 "månskensbonde"

Djurhållning

På 1950-talet fanns det 28 gårdar, och de flesta av dem hade alla djurslag. 1965 fanns det 10 kreaturslösa gårdar. 1975 var djurhållningen följande: 5 gårdar med mjölkkor, 8 med svin (delvis samma som har mjölkkor) och 2 st med köttdjur.

Vid årsskiftet 84-85 var det tre gårdar med mjölkkor, 4 med svin och två med köttdjur.

Skeby vatten

Under sjuttioalet var det flera år med besvärlig torka. Det blev dåliga skördar på de sandiga åkrarna uppe på Skebyåsen. Tanken att skaffa konstbevattning föddes vid ett köksbord vid ett samtal mellan Gunnar Ljungström och Mats Teodorsson. Detta var vintern 1976. Eftersom Väneren ligger nära så borde vattnet tas därifrån.

Kontakt togs med Lantbruksnämnden i Skara, som

*Konstbevattning av vitkål med vänervatten i Tyskagården
1985.*

hade en del erfarenhet av konstbevattning. Vid diskussion med L.n. så kom man fram till att det blev billigare för varje enskild jordbrukare ju fler gårdar som blev anslutna. Man fick även en del lantbrukare intresserade i andra socknar. Resultatet blev att man bildade två handelsbolag, dels Skeby Vatten (Skeby, Broby och Källby) och dels Hangelösa Vatten (Hangelösa och Skånings Åsaka). Bönderna fick teckna sig för andelar och minsta antalet andelar var 20 st/bonde. En andel betyder att 1 kubikm. vatten får användas per timme.

Man började bygga hösten 1976 och på våren nästa år så var det hela klart. Ordförande för Skeby Vatten har hela tiden varit Gunnar Ljungström.

Skeby Vatten och Hangelösa Vatten är helt fristående från varandra. Men i några fall har samarbete förekommit:

- De sökte gemensamt vattendom på vattenurtaget från Väneren.
- De uppförde gemensamt pumphuset vid sjön och delade på grävnings- och byggnadskostnaderna.
- De delade på grävningskostnaden, där ledningsgraven var gemensam.
- Det skedde gemensamt inhandlande av rör.

Här kommer några sifferuppgifter för Skeby Vatten:

Vattenuttag: 500 kbm/tim.
Pumpeffekt: 180 hk.
Bevattningsnätets längd: 11 km.
Ansluten åkerareal: 854 ha.
Driftskostnad: c:a 20 öre/kbm.

Betydelsen av Skeby Vatten:

- Det är vanligt med försommartorka i trakten. Nu kan växterna växa för fullt även under torkan tack vare konstbevattningen.
- Skörden blir jämnare. Förr blev det ofta många grönskott när regnen kom fram i juli.
- Konstbevattningen betyder mer för vallar och specialodlingar än för stråsäden.

Specialodlingar

Potatis har odlats till husbehov i knappt 200 år. På Tyskagården har det i många år varit stor potatisodling för försäljning. Skörden har blivit betydligt bättre tack vare konstbevattningen. Även på Bäckgården och Lilla Skattegården odlas mycket potatis.

Vitkål odlas i Tyskagården, Lillegården, Storegården, Östgården och Skogslund. Den mesta kålen levereras till

Gunnar Dafgård AB i Källby. Där tillverkas stora mängder kåldolmar och kålpudding. En mindre mängd vitkål levereras redan på sommaren till affärer för direkt konsumtion.

Mats-Olof Teodorsson startade 1984 odling av isbergsallat på Tyskagårdens marker.

Ingemar Eyton, som bor på Karstorp i Broby, men som äger och brukar Storegården (10:2) har stor vinbärsodling i den nordvästra delen av socknen. En del av bären plockas av genom självplockning av folk från trakten. Övriga bär tröskas och levereras till saftfabriker.

Plantering av vitkålsplantor i Tyskagården 1985. Närmast kameran Eva Teodorsson Tyskagården. Bakom henne Henrik Svensson Backgården, Kennet Gustafsson Björklyckan och Magnus Gustafsson Alfhem.

Kap. 13. JORDBRUKETS FÖRENINGSRÖRELSE

Av Ivar Jansson

Framväxten till 1955

En förening som skulle visa sig bli av mycket stor betydelse för jordbruket var den 1915 bildade *Lantmannaföreningen*. De små lokala lantmannaföreningarna, som bildades i de flesta socknar och som uteslutande sysslade med inköp av foder- och gödselmedel för medlemmarna, hade kanske ej var för sig så genomgripande betydelse, men genom ingående i den riksomfattande lantmannaföreningen fick de en mycket stor betydelse för jordbrukarna.

Skeby lantmannaförening uppgick i likhet med flera småföreningar på 1920-talet i den då bildade Lidköpings-ortens lantmannaförening, vilken i sin tur är ansluten till *Skaraborgs läns lantmäns centralförening*, vars huvudkontor är förlagt till Lidköping. Centralföreningens föregångare var den 1895 bildade Skaraborgs läns Konsumtionsförening, den första föreningen av detta slag i landet. Genom ett energiskt förarbete av bl.a. Hushållningssällskapets dåvarande ordförande greve Gilbert Hamilton på Hjalmsäter, och godsägare Lars Ekberg på Dagsnäs bildades denna förening vars avsikt var att "genom gemensamma inköp förbilliga priset på konstgjorda gödningsämnen och kraftfoder, samt i görligaste mån skydda sig mot förfalskning av dessa, vilket beklagligen ofta förekommer", – så heter det i den motion som greve Hamilton avlämnade vid Hushållningssällskapets sammanträde den 20 aug. 1894. Numera uppköper centralföreningen all den säd medlemmarna vill sälja, samt försäljer kraftfoder, gödningsämnen, oljor, utsäde och jordbruksmaskiner.

På 1920-talet bildades Skaraborgs läns svinslakteri i Skara, och ett stort slakthus uppfördes där, beräknat efter de andelar medlemmarna hade tecknat. Lojaliteten bland medlemmarna var dock ej sådan den borde vara, utan många av dessa sålde sina svin till privata uppköpare, varigenom föreningen hade stora svårigheter att få rörelsen att ekonomiskt bära sig. 1935 ombildades föreningen till *Skaraborgs läns slakteriförening*, som mottog och slaktade alla slags djur. Anslutningen blev god, lojaliteten likaså och rörelsen har vuxit och gått framåt på ett utomordentligt sätt, samt omfattar numera även tillverkning av charkuterivaror.

Det allmänna genombrottet för jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse kom på 1930-talet. Den i slutet på 1920 och början på 1930-talet inträffade jordbrukskrisen och den allmänna depressionen framtvängde en ökad sammanhållning bland jordbrukarna. Men motståndet var hårt, inte endast hos en del bönder, utan även bland de privata uppköparna. En liten episod från dessa dagar kanske förtjänar räddas från glömskan: En person som kallades "Attorparn" reste omkring i Skaraborgs län och höll föredrag mot jordbrukarnas sammanslutningar, troligen utskickad av mot den ekonomiska föreningsrörelsen fientligt inställda intressenter. Så var turen kommen till Lidköping att få höra hans förkunnelse, vilket enligt annons i tidningen skulle ske på Stadshotellets festsal. En hel del lantbrukare från orten bl.a. författaren reste in till Lidköping för att höra föredraget. Framkomna till hotellet fick vi se en hel hop män, uteslutande bönder, samlade i vestibulen omkring en person, men det fanns ingen i salen där föredraget skulle hållas. Attorparn fordrade